

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken Jaargang 32 nr.1 2020

Oude kost(baarheden)

Nieuws uit de natuurtuin

Bosuilenexcursie

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen.

IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-erbeek.nl of via de website.

Contributie (per jaar): Leden: € 24,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,- Vriend van IVN Eerbeek € 48,-

Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.

Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij secretaris@ivn-erbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter	Jos Rouland	voorzitter@ivn-erbeek.nl
Secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
Penningmeester	Gerrie den Besten	penningmeester@ivn-erbeek.nl
Lid	Lambert Kouwenberg	Lkouwenberg142@gmail.com
Lid	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Werkgroepen

Excursies	Chris Holtslag	excursies@ivn-erbeek.nl
Natuurtuin	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-erbeek.nl
Publiciteit	Sandra Christiaans	publiciteit@ivn-erbeek.nl
Scholing	Herma Scherpenzeel	scholing@ivn-erbeek.nl
Venel	Jos Rouland	venel@ivn-erbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt vier maal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-erbeek.nl

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken www.ivn-erbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Lambert Kouwenberg, Jan Coenraads en Jan Groenhof,

Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 april 2020.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - februari 2020

Redactioneel

Een jaar is weer voorbij en een nieuw jaar begonnen. Namens de redactie van Het Groene Blad wens ik iedereen een gezond, vreedzaam, voorspoedig en natuurlijk groen 2020!

Er is veel gebeurd in 2019. We hebben allemaal wel de diverse jaaroverzichten gezien.

Veel rumoer was er, over de natuur en het klimaat. Boeren en bouwers kwamen in opstand. Er is niemand meer die nog nooit van stikstof heeft gehoord en sinds kort is ook het begrip PFAS gemeengoed geworden. Het kost moeite om niet in een discussie te geraken als je het over de natuur hebt. Eenieder heeft recht op zijn eigen mening. Maar hopelijk slagen we erin, met begrip voor elkaars standpunten, tot een zo goed mogelijke oplossing te komen.

In het voor u liggende nummer van Het Groene Blad vindt u één van die meningen over het N-vraagstuk (de 'N' van Natuur maar ook het scheikundig symbool voor stikstof) van de hand van onze IVN-afdelingsvoorzitter Jos Rouland.

Natuurlijk staan we ook stil bij het overlijden van Gerard Bosch, onze 'Mister IVN', die helaas het begin van het derde decennium van deze eeuw niet heeft mogen halen. We zullen Gerard missen, op velerlei terrein en niet in de laatste plaats vanwege zijn grote betekenis voor Het Groene Blad. Het Groene Blad heeft dit keer - en daar zijn we heel blij mee - een behoorlijke omvang.

Er is weer een grote bijdrage van Bert van der Saag, die weer onderzoek heeft gedaan naar Ouwe Kostbaarheden.

Onze gidsen verhalen over wandelingen door parels van onze omgeving en vertellen over achtergronden van al het moois dat er valt te zien. Er is weer veel informatie over een paar vogels die we in de winterperiode tegen kunnen komen zoals de bosuil en de klapekster en u kunt genieten van een bijdrage over de toestand in, niet de wereld, maar de Natuurtuin.

Blij zijn we als redactie met alle bijdragen hoe groot of juist hoe klein (maar fijn) ze dan ook zijn. En denkt u nu bij het lezen van al die artikelen: "daar ben ik het niet mee eens" of "dat ligt anders", "daar weet ik veel meer van", laat het ons dan weten.

En kijk ook eens in uw eigen tuin of er zaken zijn die u aanspreken/inspireren en die u graag met andere lezers wilt delen. Ik blijf het toch zeggen.....

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 4 In Memoriam Gerard Bosch
- 5 In mijn tuin
- 6 Paddestoelenexcursie
- 7 Natura 2000
- 8 Uitnodiging ALV
- 8 Copyright
- 9 Oude kost(baarheden)
- 14 Bosuilen
- 16 De klapekster
- 17 Wandeling Schaddeveld
- 19 Eindejaarswandeling
- 20 Natuurtuin
- 22 Gidsencursus Gorsse Heide
- 23 Vrienden IVN Eerbeek
- 24 Agenda

Drukker:
Editoo B.V. te Arnhem

Op de voorpagina
Winterse indrukken tijdens
de eindejaarswandeling.
Foto's Herman Heskamp

In memoriam Gerard Bosch

AUTEUR: JOS ROULAND

Gerard was zeer actief en gewaardeerd binnen het IVN. Hij was 31 jaar geleden een van de oprichters van IVN-afdeling Eerbeek en omstreken.

Hij hield van de natuur en liet als gids vele mensen meegenieten van wat daar allemaal te beleven valt. Heel veel wandelingen heeft hij als natuurgids uitgezet en begeleid. Hij kende vrijwel alle planten en paddenstoelen en hij kende het gedrag, het uiterlijk en de zang van de vogels in onze omgeving. Ook was hij een groot kenner van vlin-ders, libellen en juffers.

In alle werkgroepen, uitgezonderd de Venel-groep, is hij actief geweest als lid en/of coördinator. Daarnaast is hij vele jaren lid geweest van het bestuur, vaak als voorzitter en als secretaris. Hij vertegenwoordigde onze afdeling in het overleg van de regio Veluwe.

Vanuit de werkgroep Scholing organiseerde hij diverse cursussen en hij trad ook zelf soms op als docent, bv. bij de opleiding voor Natuurgids. Hij verzorgde al die jaren de publiciteit. Hij schreef stukjes over onze activiteiten in de regionale weekbladen en plaatste advertenties over onze cursussen en publieks-wandelingen. Als lid van de werkgroep Natuurtuin was hij op zondagmiddagen regelmatig aan te treffen in de Harmanahof om wandelaars van informatie over de tuin te voorzien.

Gerard is vele jaren ontzettend actief geweest in de werkgroep Excursies. Bijna altijd was hij betrokken bij het uitzetten van de traditionele eindejaar wandeling. Tijdens het voorwandelen van zo'n tocht bij Laag-Soeren met Chris Holtslag en Willem van Ommeren kon het gebeuren dat ze in zeer dichte mist verdwaalden. Na lange omzwervingen botsten ze bijna tegen twee tegemoetkomende wandelaars op, maar geen van drieën vroegen ze aan hen de weg. Dat vonden ze een blamage. Stel je voor, drie IVN-gidsen die de weg kwijtraken! Weer enige tijd later kwam Willem van Ommeren erachter dat hij een kompas bij zich had. Ze bleken in noordelijke richting te lopen, terwijl ze naar het zuiden moesten. Dankzij het kompas kwamen ze na vele extra kilometers uitgeput bij hun auto in Laag-Soeren aan, terwijl de wandeling maar 15 km moest bedragen.

In de herfstexcursies hadden paddenstoelen zijn aandacht. Af en toe plukte hij er doodleuk eentje, bekeek hem van alle kanten, snuffelde eraan en proefde ervan. De meeste paddenstoelen zijn niet giftig, zei hij dan. Ook kun je de meeste wel eten. Alleen zijn ze niet allemaal lekker. Soms hebben paddenstoelen de eigenschap dat ze snel verkleuren als je ze beschadigt. Iemand uit het publiek riep hierop: "Als hij giftig is, verkleur je zelf ook!" Dat Gerard desondanks toch nog 80 is geworden, bewijst wel dat hij ook van paddenstoelen ontzettend veel wist.

Gerard is geruime tijd verbonden geweest aan de werkgroep Jeugd. Op wandelingen had hij altijd een schepje, een zakmes en wat plastic zakjes bij zich. Hij verzamelde uilenballen, keutels en rupsen en sneed wel eens van een (dode) vogel de kop af. Al dat spul kwam thuis in de koelkast terecht om later te gebruiken bij zijn lessen aan schoolkinderen. Het schijnt dat hij zelfs een keer een brok sneeuw met vossenpies in de diepvries heeft gelegd om er de kinderen later aan te laten ruiken. Vaak ging hij met een klas kinderen het bos in. Dat vond hij prachtig, vooral als ze lekker smerig werden.

Het IVN was Gerards lust en leven. Bijzonder gehecht was hij aan Het Groene Blad. Hij was een van de redacteurs en hij deed de opmaak. Bovendien vulde hij het zelf voor meer dan de helft. Zijn artikelen verfraaide hij met zijn schitterende foto's. Het blad zag er altijd prachtig uit. Gerard was heel vaak met zijn camera in de natuur te vinden, als je hem tenminste kon vinden. Hij hield zich niet erg aan paden. Dit ontlokte tijdens een IVN-wandeling bij een deelnemer de vraag: "Is dit wel een pad?" waarop Gerard laconiek antwoordde: "We lopen hier met 15 mensen achter elkaar. Kijk maar eens achterom, dan zie je een pad!"

Gerard heeft de laatste tijd met pijn in het hart steeds meer activiteiten moeten afbouwen. Veel IVN-ers zullen zich Gerard blijven herinneren als een lopende natuurencyclopedie, die enthousiast kon vertellen over wat hij zag, hoorde, rook en proefde.

Bij mij in de tuin.....

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Ik hoor het vaak als ik meeloop met een excursie of het met anderen over mooie dingen in de natuur heb. "Bij mij in de tuin bloeit de winterakoniet al." Of: "bij mij in de tuin had ik laatst een groene specht op het grasveld". Soms gaat het dan zelfs over in het elkaar overbieden met bijvoorbeeld: "Ik had pas een sperwer op de stoep, die een duifje zat te plukken". En eerlijkheidshalve moet ik bekennen dat ik me aan dat overbieden ook wel eens schuldig maak. Lezers van Het Groene Blad hebben mij wel zien verhalen over dat vuurgoudhaantje. Of wat te denken van die ree in mijn dorpstuin tussen alleen maar huizen. En hoe ongelooflijk sommige waarnemingen ook zijn, vertrouw ik, zeker in de Kersttijd, op de oprechtheid van alle vertellers.

Al die verhalen getuigen van enthousiasme voor al het moois dat er heel dicht bij huis te zien is. Hoewel ik weinig mogelijkheden om de wat verder verwijderde natuur te verkennen aan mij voorbij laat gaan, is ook mijn eigen tuin een bron van groene vreugde. Maar je moet er wel oog voor hebben en ogenschijnlijk alledaagse zaken de

kans geven je te inspireren.

Dat geldt zeker voor de op het eerste gezicht weinig interessante winterperiode. De bomen en struiken zijn grotendeels kaal. Het is vaak somber en regenachtig. De dagen zijn kort en met al die feestdagen is het binnen vaak veel gezelliger dan buiten. Toch heeft het ook nu zin om af en toe eens door de tuin te lopen, hoe klein die ook is, en te kijken naar wat er tussen alle verschijnselen van verval, nog wel te zien valt om van te genieten. En soms is het niet eens nodig om naar buiten te gaan. Als je wat vetbolletjes ophangt of pindakaaspotjes, zul je zien dat mezen, vinken, roodborstjes en ander gevogelte ook een lust zijn voor het oog.

Ik zal u een paar voorbeelden geven van wat ik nu, eind december, zoal in mijn tuin aantref.

Als vogelliefhebber vind ik het heel leuk dat mijn tuin ook in de winter druk bezocht wordt door vogels van diverse pluimage. Ze zullen ook wel aangetrokken worden door het feit dat ik ze van wat extra voedsel voorzie in de vorm van wat strooivoer, vetbolletjes en twee potjes vogelpindakaas. Vooral heel veel koolmezen en pimpelmezen maar ook vinken, een roodborst en af en toe een heggemus en winterkoning zijn van de partij. Natuurlijk ook de gebrui-

Pimpelmees

Foto: Lambert Kouwenberg

kelijke tortelduiven (Turkse tortel), kauwen en kraaien en soms een grote bonte specht. En dan vergeet ik nog de merels, die dol zijn op de kleine appeltjes van de sierappelstruik.

Aan de hier en daar losliggende veertjes is te zien dat er ook wel eens een vogeltje gesnapt wordt door de katten van de buren. Persoonlijk zou ik het wel op prijs stellen als er een verbod zou komen op loslopende katten, hoewel ik betwijfel of die bewuste buren er zich iets van zouden aantrekken. Zij vinden het natuurlijk allang prettig als de katten de buurt afstropen en niet in hun eigen tuin hun behoefte doen.

De merels kunnen zich te goed doen aan de sierappeltjes, maar ook aan diverse andere vruchten en zaden die nu voorhanden zijn. Zo zijn daar de berg rottende valappels, de bessen van de hulst en de zaaddoosjes van de klimop. De mooie paarse bessen van de callicarpa zijn altijd zeer geliefd en inmiddels al lang op.

Veel bomen en struiken hebben alweer de nieuwe (blad-)knoppen voor het volgend jaar en in het geval van de magnolia is duidelijk aan de nieuwe (bloem)knoppen te zien waarom deze boom ook wel beverboom wordt genoemd; de knoppen hebben een zacht harig schilletje.

Er is nu ook nog het een en ander aan bloei waar te nemen. Op de grond tref ik nog wat paarse bloemen aan van de maagdenpalm en de skimmia kleurt zachtrood. Heel mooi zijn de bloemen van de mahoniestruik, maar het fraaist zijn in de winter toch wel de gele bloemen van de winterjasmijn. Deze struik is in mijn tuin en vlak bij het keukenraam in de wat sombere winterperiode een trekpleister voor het oog met zijn gele lichtpuntjes, als waren het de lampjes van de kerstversiering (en misschien nog wel mooier).

Ik verheug me nu al weer op de vroege voorjaarsbloei als winterakoniet en niet te vergeten de zee van sneeuw-klokjes. Echt waar: elk seizoen is mooi, ook in je eigen tuin.

Als u deze uitspraak kunt beamen en met mij de schoonheid van flora en fauna vlak bij huis weet te waarderen, zal het u ook wel gebeuren dat je daar anderen over wilt vertellen. Zeker als er zich wat opmerkelijke zaken aan u openbaren als een bijzondere vogel, een wel heel vroeg of juist laat bloeiende plant of een gebeurtenis die u bijzonder treft en ontmoet.

Aarzel dan niet maar schrijf deze ervaring op en stuur deze aan de redactie van Het Groene Blad. Wij zullen u daarvoor zeer erkentelijk zijn.

Paddenstoelen excursie

AUTEUR: SANDRA OMLO
FOTO'S SANDRA OMLO

Op 13 oktober stond de jaarlijkse paddenstoelenexcursie op het programma.

Dit keer vond deze plaats bij Groot Engelenburg. Gidsen zouden zijn: Herma, Hilda, Jan Loonstra en ik. Jan Loonstra had zich echter afgemeld. Voor hem in de plaats had ik Rob Timmerman van afdeling-OVZ bereid gevonden om mee te gidsen. We zaten midden in een overweldigende paddenstoelentijd. Bij het voorwandelen hadden we al heel veel leuke soorten gezien.

We waren die zondag heel gelukkig met 4 gidsen, want er was een enorme opkomst van ongeveer 45 personen.

Eikhaas

Aardster

Voor veel mensen is het bijzonder om te zien dat er zoveel verschillende vormen van paddenstoelen zijn. De meesten kennen een vliegenschwam met een steel en een hoed. Een excursie zonder een vliegenschwam is niet compleet. Gelukkig kwamen we deze prachtige paddenstoel tegen op onze wandeling. Bijzonder waren al die andere vormen waarvan men niet wist dat het ook paddenstoelen waren. Hier

Knotszwam

rechte Koraalzwam

wat foto's van die soorten. Draadknotszwam, aardster, eikhaas en koraalzwam. Dit waren echte eyeopeners! Het was behalve een leerzame ook een gezellige excursie. De aanwezigen (en de gidsen) hebben genoten van al het fraais. Onderweg had iemand in mijn groep (die heel veel van paddenstoelen wist) een vreemde vondst gedaan. Het waren een soort crèmekleurige ingedeukte balletjes. Zwammen?? Na afloop kwam ik op het idee dat het de lege eieren van een ringslang zouden kunnen zijn. Thuis opgezocht en ja hoor. Het klopte! Ook leuk.

Geen paddenstoel maar slangeneieren

Natura 2000 perikelen

AUTEUR: JOS ROULAND

Opinie over Natura 2000-gebieden in relatie tot onze economie.

Zoals in onze laatste nieuwsbrief (nr. 6) te lezen is, overweegt de Provincie Gelderland hier en daar wat Natura 2000-gebieden in te leveren ten gunste van agrariërs. Men kan een petitie ondertekenen om hiertegen te protesteren en de Natura 2000-gebieden trachten te behouden. Het staat iedereen natuurlijk vrij om dit te doen. Persoonlijk heb ik zo mijn twijfels. Ik heb het gevoel dat Nederland zich aardig in de vingers heeft gesneden met het aanwijzen van erg veel Natura 2000-gebieden en gebieden. Het gevolg is dat niet alleen de boeren met forse problemen zitten, maar ook de bouw en de wegenbouw. Het gaat erop lijken dat we heel wat woningen (en vooral betaalbare) tekort gaan komen en dat er weer werkloosheid gaat dreigen. Bovendien mag de stikstof kennelijk wel in onze tuinen en op onze akkers neerkomen, maar niet in natuurgebieden. Ik vind dat de regering haar uiterste best moet doen om boeren uit te kopen en overall 100 km/uur moet invoeren en dat laatste dan wel dag en nacht! Gelukkig hebben we in Gelderland erg veel natuurgebieden, maar het gevolg is dat er hierdoor in deze provincie bijna niets meer kan. Dat vind ik kort door de bocht. Natuurlijk ben ik wel voor de natuur in het algemeen, maar soms heb ik de indruk dat er nogal paniekvoetbal wordt gespeeld (en ik heb een hekel aan voetbal). Sommige planten gedijen juist heel goed bij stikstof en nitraat. Andere juist niet. De mens denkt steeds te moeten bepalen welke planten en dieren we wel willen en welke andere niet. Dat vind ik wel een beetje arrogant. Ik begrijp ook wel dat diversiteit van belang is, maar laten we toch ook het algemeen belang in de gaten houden. In de techniek is men druk bezig met het afvangen van allerlei uitstoot en dat gaat gelukkig steeds beter. De regering zou het fabriceren van schadelijke (deel)producten zoals plastics en PFAS op niet al te lange termijn moeten verbieden en dat ook wereldwijd trachten te bewerkstelligen.

Destijds zouden alle bomen doodgaan door de zure regen. Dat bleek nogal mee te vallen. Kennelijk is de zure regen plotseling verdwenen. Toen was het ozongat een enorm probleem. Daar hoor je ook niets meer over. Natuurlijk moet er veel gebeuren aan het lozen van allerlei troep door bedrijven, verkeer en huishoudens, want schadelijk is dit zeker. Maar het houdt niet op bij onze grenzen. Nederland mag best een voortrekkersrol vervullen, maar we moeten niet met het trachten (deels) oplossen van het ene probleem het andere creëren. We moeten terdege nadenken over alternatieve energie en het verwerken van afvalstoffen. Helaas is het zo dat plotseling een heleboel verzet komt als men zonneparken of windmolenparken wil aan-

leggen. Aannemers worden zelfs bedreigd. Waar zijn we dan mee bezig? Kernenergie wil men ook niet. Zelfs windmolens op zee zijn voor velen uit den boze. Ik kan dit allemaal niet rijmen. Schone energie moet, maar kennelijk niet in mijn achtertuin. Zo komen we natuurlijk nergens. Waarschijnlijk moeten we naar waterstof of iets dergelijks, want zonneparken leveren 's nachts niets op en dan verbruiken we ook energie. Windmolens leveren evenmin wat op als het onvoldoende hard waait. Het opslaan van energie is nog erg moeilijk. Accu's zijn duur en niet milieuvriendelijk. Techniek is in de ogen van een aantal mensen vies. Ik hoop dat er veel jongeren kiezen voor een studie en beroep in de techniek. Ik ben ervan overtuigd dat hier de oplossing van alle milieuproblemen (en vele andere) gevonden zal moeten worden. Onze regering zal onderzoek en opleiding in dit gebied moeten stimuleren.

Wellicht ten overvloede, deze bespiegelingen heb ik geschreven op persoonlijke titel.

Uitnodiging

Hierbij nodigen wij alle leden en donateurs uit om op maandag 30 maart 2019 de Algemene Ledenvergadering van onze afdeling bij te wonen.

Deze wordt gehouden in het Pater Dekkerhuis, H.A. Lorentzstraat 22, 6961 XL in Eerbeek. De vergadering begint om 19.30 uur en zal naar verwachting om ca. 22.00 uur afgelopen zijn.

Agenda:

1. Opening door de voorzitter.
2. Mededelingen.
3. Bespreking van het verslag van de ALV van 12 maart 2018.
4. Jaarverslag van de afdeling van 2018.
5. Financieel jaarverslag 2018.
6. Verslag van de kascommissie, decharge penningmeester en benoemen van een nieuwe kascommissie.
7. Aanpassing huishoudelijk reglement.
8. Jaarplan en begroting van 2019.
9. Samenwerking met Zutphen.
10. Vertrouwenspersoon
11. Werkgroepen scholing en jeugd
12. Rondvraag.

De stukken behorende bij de agendapunten 3, 4, 5 en 7 ontvangen de leden per e-mail.

Donateurs en vrienden kunnen deze opvragen bij de secretaris.

Namens het bestuur,
Herman Heskamp

Copyright

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Het gebeurt helaas te vaak dat een IVN-afdeling een onverwacht forse rekening van een fotograaf krijgt, omdat er zonder toestemming gebruik is gemaakt van zijn/haar foto's. Bijvoorbeeld voor de afdelingswebsite of in sociale media.

Het is heel belangrijk om altijd goed na te gaan waar een foto vandaan komt voordat deze gebruikt wordt in publicaties, website, sociale media (waaronder je eigen facebookpagina!) en op internet. Vraag altijd toestemming aan de fotograaf – amateur of professional – die automatisch en altijd het auteursrecht heeft, ook al staat dat er niet expliciet bij.

Er zijn steeds meer bureaus actief – voorbeeld: 'Copy-track' – die het internet afzoeken naar foto's waarvoor geen rechten zijn betaald. Zij verdienen geld aan de claims. Ook foto's die je eerder zonder toestemming van de maker hebt gebruikt, kunnen bij hernieuwd gebruik alsnog inbreuk op het auteursrecht betekenen. Ook de persoon die op de foto staat heeft rechten. Als een gezicht duidelijk op een foto zichtbaar is, mag de foto niet zonder toestemming van de gefotografeerde persoon verspreid worden. Je mag de foto dus ook niet rondsturen via sociale media, afdrucken of verkopen. Als je kinderen herkenbaar op de foto zet, is het verstandig altijd toestemming te vragen van de ouders. Dat kan bijvoorbeeld door de ouders een formulier te laten tekenen.

Auteursrechten teksten

Ook schending van auteursrechten in teksten komt voor. Bij ongevraagd gebruik of kopiëren van teksten is er sprake van plagiaat: ook dat kan vervelende gevolgen hebben!

Kosten

IVN (landelijk) berekent de kosten van een claim voor foto's op de website door aan de betrokken afdeling, provincie, regio, campagne of project.

Met vragen kun je contact opnemen met Rogier Jacobse (marketing en communicatiemedewerker IVN), 020-5308788, r.jacobse@ivn.nl. of met Herman Heskamp secretaris@ivn-eebeek.nl.

Oude kost(baarheden)

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Camping Coldenhove en de verrassende rol van de familie Wolzak

Een aantal malen was ik gids bij een IVN-wandeling langs de Eerbeekse Beek. Ook ren ik regelmatig over het terrein van de camping Coldenhove. Dan zie je plekken waarvan je denkt: Hoe zal dat in het verleden geweest zijn? Hoe is de camping ontstaan? Waarom staat er nog een apart ander huisje op de heuvel? Waarom is de Boshoffweg verlegd en weten we nog hoe deze eerst liep? Hoe belangrijk was de Eerbeekse Beek in het geheel? Waarom kwam het Dieperinks bruggetje er? En ga zo maar door. Al deze vragen leken mij een reden om dit eens haarfijn uit te zoeken.

Al snel duikt in de zoektocht de naam op van de heer C.A. Wolzak (1890-1968). Hij kwam in 1926 vanuit Nederlands-Indië, waar hij handelde in Chinese exportartikelen, naar Nederland. Daarnaast had hij zijn eigen radiostation. Zoals velen die uit Nederlands-Indië kwamen, ging hij in Den Haag wonen. In 1931 kocht hij van de heer W.A. Sanders, eigenaar van papierfabriek 'Coldenhove', een stuk grond op de Veluwe. Deze grond kwam vrij uit de erfenis van de Marke, die op 28 juni 1852 werd ontbonden. Er werd een commissie gevormd die de woeste gronden moest verdelen. Een van de heren van de commissie was Gerrit Tabor, naar wie, waarschijnlijk, de Taborberg vernoemd is. De commissie bestond verder uit: dominee H.M. Berns (predikant te Spankeren), Adolf Bello, Jacobus Bernardus, Johannes Hilverdink en Goossen Huiskamp (een Eerbeekse papierfabrikant).

Op foto's van rond 1920 is te zien dat er in die tijd al gekampeerd werd. Het terrein was door zijn ligging en de variatie in het gebied door de stuwwallen, zandduinen en zandverstuivingen erg geschikt om te kamperen.

De heer Wolzak kwam tot zijn keuze voor Coldenhove doordat hij als fanatiek padvinder kennis maakte met de

families Sanders en Bos uit Eerbeek. Dit waren ook liefhebbers van de scouting. Cor Wolzak was een 'hoge' leidinggevende (oubaas = oude baas) padvinder in 's-Gravenhage. Hij kampeerde enkele jaren op het terrein van Coldenhove. Op de camping is dan ook altijd plaats voor padvinders geweest. Reeds in 1931 startte de heer Wolzak een echt 'kamp', maar met een commercieel doel. Het park Kampeercentrum 'Coldenhove' lag in de 'Eerbeekse Bulten', achter de Taborberg. De heer Wolzak ging in 1932 echte folders verspreiden via Carl Denig, die tenten maakte en verhandelde. Deze folder werd bij de prijslijst van tenten, als bijlage, meegeleverd en gaf aan dat men van harte welkom was op het kampeerterrein in een schitterende omgeving. Er waren verschillende soorten tenten beschikbaar.

Mr. Wolzak

Sinds 1937 beschikte het kampeerterrein over een kantine en een kampwinkel in het kamphuis en er waren ook kamertjes in het gebouw te huur. Rond het kamphuis werden bungalows gebouwd. De kamertjes, grenzend aan de kantine, hadden twee eenvoudige bedden met stromatras en hoofdkussens. Verder waren in de kamer meubilair, een theeservies, afvallemmer en een wasstel aanwezig. Voor koude dagen stond er een petroleumstel. De huurprijzen waren fl. 12,25 per week en wilde je een kamer met veranda dan betaalde je fl. 17,50.

De huisjes hadden opmerkelijke namen zoals 'Kejadi' (1938), genoemd naar de kinderen, Kees, Jan en Dinie of 'Wisa' (1936) naar Willem Sanders. De mooiste is 'Poeleke' (1940). In dit huisje logeerde regelmatig een dame uit Den Haag, samen met Poeleke de poes, die vaak weg liep. Zij liep dan te zoeken en riep: "Poeleke", "Poeleke".

Huisje Poeleke

Wat opvalt bij de foto's van vroeger is, dat de begroeiing veel lager en minder is dan tegenwoordig. Ook zie je veel meer zand. Het kampeerterrein gaf door zijn glooiend karakter een schat aan prachtige plekken voor zowel huisjes als tenten. Mooie plekken met zand, dennen en berken eromheen en daardoor een dennennaalden vloer. In de kantine kon men toen al een maaltijd gebruiken, alhoewel het geen restaurant was. Ook kon je het eten meenemen en bij de tent of in het huisje nuttigen. De maaltijd bestond uit aardappelen, vlees en groente, aangevuld met voor- en nagerecht. Kosten 1 gulden per persoon. Bestek kon je er bij huren voor 50 cent per dag.

Cor Wolzak had met zijn eerste vrouw drie kinderen: Kees (Cornelis, Johan Louis), Jan en Dini. Na het overlijden van zijn vrouw hertrouwde Cor in Den Haag met Gre (of Greet) van Buuren. Gre kwam uit Eerbeek.

Het kampeercentrum was toen al volop in bedrijf en door zijn mooie ligging geliefd bij eenieder. Het kamperen gebeurde ook veel langs de beek, dit waren al snel de meest geliefde plekken. Je kon kamperen in je eigen tent maar er waren ook legertenten met een houten vloer te huur. In het begin was er ook nog een apart meisjes- en jongenskamp, gescheiden door het gezinskamp. En je bleef 's avonds maar beter niet te lang op het verkeerde kamp, want dan wachtte er wat!

Foto: Legertent

Het park lag mooi tussen dennenbomen, afgewisseld met berken en hier en daar wat andere loofbomen. Midden op het kampeerterrein was een open zandvlakte, waar vaak een kampvuur werd aangestoken. Hier werden de verhalen verteld: hoe sterker, hoe mooier. Spannend was het natuurlijk als er bekende personen op het park waren. Zo weet Louise Tjoonk nog dat Donald de Marcas (acteur) zijn opwachting maakte.

Foto: Dieperinkbruggetje

Wie weet er nog dat de Boshoffweg om dit terrein heen liep, als scheiding tussen de huisjes en het kampeerdeelte? De Boshoffweg was een bospad. Het Dieperinksbruggetje, genoemd naar bakker Dieperink, was van hout. Deze bakker bracht, rond 1900, zijn brood via dit bruggetje naar zijn klanten. De toegang tot het kampeercentrum liep vanaf de Coldenhovenseweg over het terrein van de papierfabriek langs de 'Zuiderzon'.

's Zomers woonde de familie Wolzak op de Taborberg, achter de 'Zuiderzon', naast het waterreservoir, maar 's winters woonden ze aan het Soerense Zand, bij de ouders van Gre.

De 'Zuiderzon' lag voor het kampeerterrein en is nu een groepsaccommodatie van de familie Elshof. Rond 1930 echter, was het terrein in handen van de heer Jan Boree. Hij bouwde er een houten huis en hield er paarden. In de tweede Wereldoorlog was dit een plek voor onderduikers, geallieerde piloten en evacuees. Jan Boree stierf tijdens de oorlog en de 'Zuiderzon' kwam later in handen van NV De Zuid-Hollandse Boek- en Handelsdrukkerij. Men ging het pand gebruiken als vakantiebestemming voor personeelsvereniging 'De Zuid'. De opening was in 1947 en in 1972 nam bakker Tabor het over, nadat hij er al jaren brood bracht. In 1997 werd het pand eigendom van de familie Elshof. Zij hebben er een onderkomen van gemaakt voor gezelschappen. Er verblijven ook vaak scholen.

Foto: Zomerhuisje

Naast het kampeerterrein lag het landgoed 'de Beekhuil'. Dit landgoed was in handen van de familie Ankersmit uit Deventer. Zij lieten er een eenvoudig houten huis op bouwen, met een huiskamer, twee slaapkamers en een keuken. Het huis is er nog en ligt op een berg. Het was te bereiken via een lange trap.

Foto: Beekhuil

De weg naar het huis liep toen nog over de Loenense Imbosweg, waar ook het landgoed Broese Groenouwe (later Hotel Zilven) aan lag. Onder aan de trap bevond zich een weiland met daarnaast een sprengkop van de Eerbeekse Beek.

Er werd op het kampeercentrum ook gebruikgemaakt van paarden, die op de camping gestald konden worden. Hiervoor werd samengewerkt met manege Van de Velde uit Scheveningen. De deelnemers kregen rij-onderricht, maar ook in het poetsen van de paarden. Tevens werden er paard-rijtochten gehouden, waarvoor veel belangstelling was.

Foto: Paarden op de camping

Aan de rand van het gebied stond een houten paardenstal, met vlak daarbij een bruggetje over de beek naar een houten blokhut. Deze blokhut was in gebruik bij een padvindergroep, maar tijdens WO II was het een onderkomen voor onderduikers, Joden en ook de mannen van de aanslag bij de Woeste Hoeve. Van de hut zijn geen resten meer te vinden.

Kampeercentrum Coldenhove tijdens WO II.

Het begon op 10 mei 1940. De bewoners van Brummen moesten, op bevel van de Duitse bezetters, evacueren naar Hall en Eerbeek. Dit had te maken met de kazematten die op 3 km van Brummen aan de IJssel gelegen waren. Van de 4500 evacuees werden er 2600 in Eerbeek geplaatst. Hiervan kwamen er 118 naar Kampeercentrum Coldenhove.

Na de inval van de Duitsers ging iedereen weer gewoon aan het werk. Maar de verzetsactiviteiten begonnen. Eerst op kleine schaal en nog niet in georganiseerd verband. Men begon met het opvangen van teruggekeerde Nederlandse soldaten. Deze werden verborgen, kregen burgerkleding en te eten. Op deze manier is menig soldaat ontsnapt aan krijgsgevangenschap.

Het echte werk begon toen de zoon van Cor Wolzak, Lt. Kees, die de KMA in Breda had gevolgd, vanuit Den Haag naar Eerbeek kwam om de 'OD' (Ordendienst) op te richten. Er werd een terrein uitgezet voor het droppen van wapens en munitie. Enkele Eerbekers traden toe tot de OD. Kees Wolzak ging terug naar Den Haag, maar sprak af dat er een persoon zou komen, die zich zou melden en legitimeren met het wachtwoord "IJssellinie". In Den Haag ging het echter al snel fout. De 'Strijkelgroep', genoemd

naar Han Strijkel en waartoe ook Kees behoorde, werd door twee man verraden. Kees en het grootste deel van zijn mannen werden gearresteerd en via Scheveningen naar Berlijn getransporteerd. Op 4 juni 1943 werden 32 leden, waaronder Lt. Kees Wolzak gefusilleerd. De twee verraders werden later wel gepakt, maar er is nooit meer contact tussen Eerbeek en het Westen geweest. Wel ging het illegale werk rond Eerbeek door maar ongeorganiseerd. Het bestond vooral uit het verspreiden van illegale bladen als Trouw en Het Parool. Ook werd er geld ingezameld voor de KP (= landelijke knokploeg) in Drenthe. De KP zorgde dan voor bonkaarten, ook voor de in Eerbeek ondergedoken personen. De bedrijvigheid op Coldenhove nam eveneens toe, zoals het verbergen van Joden en door de SD (Sicherheitsdienst) gezochte personen.

Greetje Wolzak was, net als haar stiefdochter Dini, verpleegster en ook dapper verzetsstrijdster. Dini Wolzak vertelt later dat de Duitsers erg bang waren voor infecties. Greetje en Dini gingen verkleed als verpleegsters naar een huisje. Hierin zaten verscheidene onderduikers. De dames kwamen Duitse soldaten tegen en vertelden dat er difterie was uitgebroken. De Duitsers vertrokken in paniek en de mensen waren gered.

Het ging natuurlijk ook wel eens niet goed. Twee Joodse verpleegsters uit Zierikzee, Mietje Frank en Rebekka Frenk, kwamen naar Coldenhove en werden opgevangen door Cor Wolzak. Hij was de enige persoon die ze vertrouwden en met wie ze contact hadden. Desondanks werden ze toch verraden, op 12 juni 1944, door een voormalige politieagent uit Eerbeek. Leden van de Sicherheitsdienst omsingelden het huisje en de dames werden gevangenen genomen. Mietje vroeg of ze nog naar het toilet mocht. Hier nam zij een cyaanpil en stierf vrijwel onmiddellijk. Rebekka werd meegenomen naar Westerbork, van hier naar Theresienstadt vervoerd en ten slotte naar Auschwitz. Dat overleefde zij niet.

Verwonderlijk -Mietje en Rebekka waren immers ongetrouwd- was het dat er in het huisje ook een 4-jarige jongen bleek te zitten. De jongen, van wie de naam niet bekend is, werd ook gevangengenomen. Na onderzoek bleek dat hij de oorlog heeft overleefd en in Theresienstadt door de Russen is bevrijd. Later, in 1945, is hij in levenden lijve in Nederland teruggekeerd. Mietje werd anoniem begraven door de Ondergrondse op het kerkhof bij Hall. Cor Wolzak heeft er later persoonlijk voor gezorgd dat er een eenvoudig houten kruis op haar graf kwam te staan. Later is zij alsnog herbegraven in Rotterdam. (Opmerking: Tijdens de overval werd ook nog een gezochte medewerker van Het Parool gearresteerd.)

In september 1944 werden de illegale werkers in Eerbeek opgenomen in BS-verband (= Binnenlandse Strijdkrachten). Op Kampeercentrum 'Coldenhove' werden piloten en parachutisten tijdelijk ondergebracht om doorgezonden te worden naar Hoenderloo. Van hieruit gingen ze terug naar Engeland.

De paardenstal, bij de 'Beekhul', heeft ook heel veel dienst gedaan als onderduikruimte. Een Joodse familie, vader, moeder en drie kinderen, gevlucht uit Arnhem,

overleefde hier de strenge winter van 1944/1945. De omstandigheden waren niet best, maar met wat ze al hadden meegemaakt, was het goed te doen. En ze hebben het overleefd.

Van de vele evacuees uit Arnhem (vanwege de slag om Arnhem, september 1944), zijn rond de 1000 personen de kant van Eerbeek op gevlucht. Daarnaast bracht de Ondergrondse van Eerbeek nog menige piloot, gevluchte para en ondergedoken Jood naar Kampeercentrum 'Coldenhove'.

De GG-groep en de aanslag bij de Woeste Hoeve.

Naast Cor Wolzak opereerde op Coldenhove ook een Apeldoornse verzetsgroep, de GG-groep (=Geert Gosens). De groep bestond uit zes mannen, te weten hun leider Geert Gosens en verder Henk de Weert, Wim Kok, Karel Pruis, de zwager van Geert, Sepp Köttinger en Hermann Kempfer. De laatste twee waren gedeserteerde SS-ers. Zij hadden op Coldenhove enkele kamertjes in de kantine als onderkomen. Hier werd de aanslag bij de Woeste Hoeve in de nacht van 6 op 7 maart 1945 voorbereid. Men wilde in één klap twee doelen bereiken, namelijk: het buitmaken van een vrachtwagen voor wapenvervoer en het bemachtigen van een partij van 3 ton varkensvlees. Men stuitte echter niet op de bedoelde buit maar troffen SS-officier Hans Rauter, de nazi-Duitse leider van de politie in Nederland. Hij reed op dat moment op de weg van de bedoelde aanslag. Zijn wagen werd meerdere malen geraakt, waarbij twee Duitse soldaten omkwamen. Hans Rauter echter overleefde, zwaargewond, de aanslag. De vergelding kwam de volgende dag: 117 willekeurig gekozen gevangenen werden geëxecuteerd. De zes verzetsstrijders trokken zich weer terug op Coldenhove. Cor Wolzak wist niets van de voorgenomen aanslag. Hij hoorde er pas de volgende dag wat van. Door deze aanslag werden de Imbosch en het kampeercentrum bezet door de Duitsers. Zij vermoedden dat zich hier 'terroristen' ophielden. Hierdoor moesten de knokploegleden vluchten. Een deel ging naar Apeldoorn. Twee KP-ers, Carel Pruis en Hermann Kempfer, moesten met wapens naar Velp. Bij villa 'de Takkenbos' stuitten zij op een Duitse patrouille. Beiden werden gedood. Het stoffelijk overschot van Carel werd gevonden bij de boswachterswoning in buurtschap 'de Imbosch'. Hij werd begraven op de gemeentelijke begraafplaats 'Heiderust' te Rheden. Het lichaam van Hermann is nooit teruggevonden.

Foto: Tank

Op 13 april 1945 kwamen er tekenen dat er wat ging veranderen. De Duitsers werden nerveus, begonnen hun spullen in te pakken, paarden en fietsen werden gevorderd. De volgende dag nam het nog toe, men hoorde colons wegtrekken. Zondag 15 april was er geen kerkdienst, er was nog een hoop gerommel hier en daar. Op maandag 16 april 1945 kwamen er soldaten uit de Imbosch naar de Coldenhovenseweg.

Het waren zes grote en zes kleinere tanks keurig in het gelid. De bemanning was Schots, van de Royal Artillery. Cor Wolzak wachtte de 'Polar Bears' op. Hij kreeg de opdracht om 50 Duitse krijgsgevangenen (waaronder 4 officieren) over te nemen en weg te brengen. De buitgemaakte wapens werden voor eigen gebruik van de Eerbeekse Knokploeg ingezet. De volgende dagen werden NSB-ers en achtergebleven soldaten gearresteerd. De Engelse soldaten trokken door en bevrijdden Loenen.

Het beeldje van de 'Polar Bear' bij de rotonde tussen Eerbeek en Loenen herinnert aan deze gebeurtenis. Het beeldje is van de hand van de Utrechtse kunstenaar Marie-José Wessels en op 6 mei 2002 geplaatst.

Cor Wolzak is een van de grote verzetsmensen van Eerbeek, die we niet mogen vergeten. Op zijn palmares staat:

- Illegaal ondergronds werk op Coldenhove
- Commandant van de plaatselijke Ondergrondse
- Leider van het Eerbeekse verzet
- Hoofd van de Binnenlandse Strijdkrachten

Cor Wolzak kreeg op 12 maart 1947 de 'Medal of Freedom' (dit is de hoogste burgerlijke onderscheiding die door de VS aan burgers wordt toegekend) en postuum in 1985 samen met zijn vrouw, als Joods eerbetoon, de 'Yad Vashem'. Deze onderscheiding ontving hij voor zijn vele goede werk voor de Joodse onderduikers, o.a. voor Fred en Max Léons. Deze broers zwierven het land door om te ontsnappen aan de Duitsers. Op een gegeven moment kwamen ze in Eerbeek bij de tante van een vriend, mevrouw Manna de Wijs-Mouton. Zij zou wel adressen weten. Mevrouw de Wijs was bekend vanwege haar gedichten en liedjes. Zij stuurde de jongens door naar Coldenhove.

Zo kwamen zij in de zomer van 1942 op het kampeercentrum terecht. Hier mochten zij direct blijven. Fred vond Cor Wolzak een fantastische kerel. Max was het er volledig mee eens. Later bleek zijn vrouw ook al zo gastvrij en bijzonder te zijn. Het liep echter anders. Fred liep op een onbewaakt moment, samen met Cor, de marechaussee tegen het lijf. Gelukkig wisten ze zich eruit te redden.

Maar het werd gevaarlijk en de jongens gingen vertrekken. Ze gingen op goed geluk terug naar Den Haag. Hier ging het weer fout en de oorlog was nog niet voorbij. Fred vertrok naar Amsterdam en Max nam de wijk naar Drenthe. Hier ging Max (schuilnaam Nico) het ondergrondse werk in. Het gehele gezin Léons overleefde de oorlog, inclusief Fred en Max.

In 1967 stond in de Eerbeekse Courant een ingezonden brief van Mr. and Mrs. Willmott uit Toronto (Canada). Een zoon van de familie ligt begraven op de Hallse begraafplaats. Hij was een van de zes leden van de bemanning van een Engelse bommenwerper. Deze is brandend neergestort op 13 juni 1944, net op de grens Eerbeek-Laag Soeren bij de 'Den Texweg'. De familie Willmott spreekt in het artikel haar dank uit voor het onderhouden van de graven van hun jongens. In Holten ontmoetten zij meneer en mevrouw Wolzak uit Eerbeek. Deze namen de Canadese familie mee naar Eerbeek (Hall) naar het graf van hun zoon. Cor Wolzak heeft tot aan zijn overlijden contact gehouden met nabestaanden van de zes omgekomen bemanningsleden. Aldus het artikel.

Louise Marijke Wolzak, dochter van Cor en Greetje en geboren op 28 september 1945, heeft in 1971 Mr. En Mrs. Willmott in Toronto bezocht.

Coldenhove na de oorlog.

Ook na de oorlog bleef Coldenhove een vakantieverblijf en werd de accommodatie uitgebreid. Er kwamen meer en betere huisjes. Ook werd er reclame gemaakt (laagseizoenkorting van 20%) om buiten het hoogseizoen naar het vakantieverblijf te komen. Er kwam een nieuw hoofgebouw met restaurant en een terras met uitzicht op de vijver en tennisbaan. Tevens werd, voor een betere bereikbaarheid, de Boshoffweg doorgetrokken. Er was op het terrein ook al een zwembad. Dit was echter klein en ondiep en daarom werd later nog een tweede bad aangelegd. In 1994 zijn deze baden verdwenen en werd er een rechtstreekse verbinding met het zwembad 'Coldenhove' aangelegd. Dit pad noemde men het 'tussendoortje' en is er nog steeds. Er is nu wel een binnenbad aanwezig.

In 1956 verbleven er ook nog hoger opgeleide Hongaarse vluchtelingen op Coldenhove. Begin november 1956 kwamen de Hongaren in opstand tegen hun eigen regering. Op Coldenhove werden 50 gezinnen ondergebracht in de bungalows: in totaal 118 personen.

Foto: Hongaarse vluchtelingen

In 1958 stopte Cor Wolzak met de camping vanwege gezondheidsproblemen. Hij verkocht de camping aan de Nillmij, een levensverzekeringsmaatschappij, die later ook het landgoed 'de Beekhuil' kocht. Tegenwoordig is Landal Green Parks de eigenaar. De familie Wolzak ver-

huisde naar het huis van de ouders aan het Soerense Zand. In 1968 overleed Cor Wolzak in Eerbeek, zijn vrouw Greetje overleed in 1989.

Uit alles wat je hoort en leest, blijkt wel hoe mooi de camping ligt. Buiten het dorp, in de bossen, volop natuur en rust en met veel 'geheimnisvolle' plekken.

Als ik dit allemaal gelezen, gehoord en overdacht heb, ben ik echt onder de indruk. Wat waren deze mensen moedig. Onbegrijpelijk dat ze eigenlijk bijna vergeten zijn. Hopelijk staan we, 75 jaar na de bevrijding weer even stil bij al die moedige mensen. Ik ben blij dat ik dit heb mogen en kunnen opschrijven.

Bronnen:

Gesprekken met en foto's van Louise Tjoonk – Wolzak en Marianne van Zadelhoff
www.Peacreations.nl

Internet

Boeken:

Oorlog in een dorp aan de IJssel door Piet Willemsens
Mitswa en Christenplicht door Max Léons & Arnold Douwes

Ik draag u op.... door Drs. J.H. Middelbeek

Bosuilen

AUTEUR: CHRIS HOLTSLAG

Zaterdagavond 9-11-2019, bijna volle maan en samen met 16 deelnemers gingen wij, Herman en ondergetekende, op zoek naar de bosuil.

Uilen staan bij ons bekend om hun wijsheid, denk maar aan 'meneer De Uil' uit de fabeltjeskrant of 'Oehoeboeroe' uit de verhalen van Paulus de boskabouter. Maar we vinden ze ook wel griezelig als hun droefgeestig en angst-aanjagend geluid door de donkere, stille nacht klinkt. En als er dan nog eentje geruisloos voorbijvliegt, is de nachtmerrie compleet.

De bosuil wordt beschouwd als de meest muzikale uil ter wereld. Zijn stem klinkt luid en ver en is het hele jaar te horen, maar verschilt in intensiteit over het jaar heen;

juni en juli is een stilte periode. Bosuilen herkennen elkaar aan de stem, hij of zij herkent de partner al op grote afstand. Beide geslachten kunnen dezelfde variatie aan geluiden voortbrengen, maar toch worden bepaalde vocale geluiden hoofdzakelijk door het mannetje en andere voor- namelijk door het vrouwtje ten gehore gebracht. Het bekendste geluid van het mannetje bestaat uit drie delen en

dat klinkt als oe-hoe-oe-oe-oe-oe-hoe. Dit geluid wordt veel in films gebruikt om het allemaal een beetje spannend en angstaanjagend te maken. Het geluid heeft meer dan één functie. Het mannetje bakent zijn territorium hiermee af of hij kan ook contact met een vrouwtje zoeken, dat hem dan op haar beurt antwoord geeft of hem tegemoet vliegt. Bosuilen zijn elkaar hun hele leven trouw maar als het mannetje zijn partner verliest, dan probeert hij door onophoudelijk roepen een nieuwe vriendin in zijn territorium te lokken. De bekendste roep van het wijfje is haar contactroep die klinkt als "kwiet, kuwiet of kjuuwiet". De alarmroepen klinken echter weer heel anders. Verder horen we in het voorjaar de jongen vaak roepen als ze honger hebben wat weer klinkt als "kesuip", en als ze maar hard genoeg schreeuwen komt papa of mama uil wel met een lekker hapje aanvliegen.

De bosuil is ongeveer 42 cm lang, het gewicht is 550 gram en hij heeft een spanwijdte van 95 cm. Hij lijkt groter door zijn dikke losse verenkleed, de dekveren hebben een breed stuk dons aan de basis. Doordat deze veren een beetje los om het lichaam hangen en ze een dikke laag dons hebben, is dat een prima bescherming tegen eventuele beten van prooidieren die ze gevangen hebben en die zich proberen te verdedigen. Het is moeilijk om door deze veren heen te bidden.

Door de grote elasticiteit van de veren, vooral aan de randen, worden luchtwervelingen en daarmee ongewenste ruisgeluiden tijdens het vliegen vermeden. Dit is voor de uil zelf ook erg belangrijk. Als een uil geluid maakt bij het vliegen heeft hij daar zelf ook last van, omdat hij het geluid van de prooidieren dan minder goed of niet hoort. Uilen vliegen dan ook geruisloos.

Bosuilen hebben relatief grote ogen, ze zijn maar 42 cm en hun ogen zijn groter dan die van de mens met zijn lengte van 175 cm. De iris is donkerbruin, optimaal voor de nacht. Uilen die overdag jagen, zoals de steenuil, hebben gele ogen en uilen die in de schemering jagen zoals de ransuil en de oehoe, oranje ogen. Bosuilen kunnen overdag ook uitstekend zien, waarschijnlijk beter dan de mens, alleen met minder kleur. Hun ogen kunnen het allerkleinste beetje licht nog opvangen. Zelfs op een plek waar wij mensen geen 'hand voor de ogen' meer kunnen zien, ontgaat een bosuil nog niets. Door een sterk samen-trekken van de iris kan hij ook bij het felste licht nog goed zien. Verder hebben ze, zoals alle uilen, een soepel draaiende nek en kunnen ze met een 270 graden draaiing zowel over de linker als de rechter schouder kijken. Ze kunnen de kop ook van boven naar beneden en in een cirkel bewegen.

Bosuilen hebben geen eenvoudige ronde ooroeningen maar grote verticale oorspleten en hun gehoor is uitstekend, ze kunnen zeer zachte geluiden nog horen en ook kunnen ze de richting bepalen waar dit geluid vandaan komt.

De bosuil jaagt vanaf een waarnemingsplaats en tijdens zoekvluchten. Meestal zit de bosuil op een tak en zoekt

met zijn ogen en oren de omgeving af. Een zacht geritsel of een geringe beweging is genoeg om de richting te bepalen. In een snelle en geruisloze vlucht gaat hij op het niets vermoedende prooidier af, stort zich hierop en pakt het met zijn klauwen. En een bosuil mist maar zelden! De prooi doodt hij met zijn snavel, hij bijt toe en breekt de nek of verbrijzelt het achterhoofd. Nu kan de bosuil zijn prooi direct consumeren, maar hij vliegt ook wel met de prooi in zijn snavel of in zijn klauwen geklemd om deze naar zijn wijfje of zijn jongen te brengen. Soms, in tijden van overvloed, legt hij zelfs wel ergens in een kleine spleet of boomholte, een voorraadje aan.

Erg kieskeurig in zijn prooi-keuze is hij zeker niet, maar het hangt wel van het voedselaanbod in zijn jachtgebied af. In zijn braakballen, die moeilijk te vinden zijn omdat hij deze tijdens de jacht uitbraakt en niet tijdens de roest, vind je goed herkenbare prooi-resten. Zijn voedsel bestaat uit mollen, vleermuizen, spitsmuizen, echte muizen, jonge ratten, eekhoortjes, jonge konijntjes en haasjes, kleine marterachtigen, kleine tot middelgrote vogels, reptielen, amfibieën, vissen, regenwormen en slakken. In het bos levende bosuilen gebruiken 70 – 90% kleine zoogdieren en 10 – 20% vogels. In de stad is dit omgekeerd.

Ze kunnen verrassend grote prooidieren in zijn geheel inslikken. De vertering begint in de maag waar maagzuur en enzymen toegevoegd worden en mogelijke ziektekiemen gedood worden. In tegenstelling tot de roofvogels kunnen ze de botjes niet verteren, deze kunnen de maag-uitgang niet passeren en worden samen met andere onverteerbare prooidelen zoals haren, veren of insecten-pantsers tot braakballen samengeperst en via de slokdarm en snavel uitgespuugd. Deze viltachtige licht tot donkergrijs gekleurde braakballen zitten vol met botjes en met complete skeletten van prooidieren. Gemiddeld braken ze 2 ballen per dag uit met een lengte van 2 tot 7 cm en een doorsnede van 1 tot 3 cm. De rest van het voedsel gaat via de maag naar de dunne darm waar het verder verteert en in het bloed opgenomen wordt.

Bosuilen hebben een vast territorium dat bestaat uit een jacht- en broedterritorium. Behalve zijn partner duldt hij geen andere volwassen soortgenoten in zijn broedterritorium. Het jachtgebied kunnen ze wel met soortgenoten delen, maar ze willen deze absoluut niet in de buurt van het nest hebben. Vanaf augustus neemt de territorium-zang weer toe en hoor je het mannetje weer vaker roepen.

De broedtijd is van januari tot mei, de meeste beginnen in maart te broeden. Het legsel bestaat meestal uit 3 tot 4 mooie ronde witte eieren, die het vrouwtje met tussenpozen van 2 tot 3 dagen legt. De bosuil maakt geen nest en sleept geen nestmateriaal aan maar verkrumelt alleen wat braakballen. Het broeden begint lang niet altijd bij het eerste ei, maar vaak pas bij het derde ei. De broedtijd is 27 tot 30 dagen en het wijfje broedt alleen, het mannetje zorgt in die tijd voor het voedsel. Na 30 dagen in het nest te hebben verbleven vliegen de jongen uit, nou ja uitvliegen, vliegen kunnen ze nauwelijks. De eerste week blijven ze in de nestboom zitten en kun je ze de hele dag horen bedelen om wat lekkers. Als ze 2 maanden oud zijn pro-

beren ze de eerste prooien te vangen en als ze 80 dagen oud zijn kunnen ze levende prooien slaan en doden. Als ze 3 maanden oud zijn worden ze door hun ouders verstoten en moeten ze zelf op zoek gaan naar een nieuw territorium.

In deze tijd, als ze aan het broeden zijn of jongen hebben, willen sommige bosuilen nog wel eens een mens aanvallen wanneer die naar hun zin te dicht in de buurt van het nest komt. Maar veruit de meeste bosuilen vallen nooit een mens aan en buiten de broedtijd gebeurt het eigenlijk nooit. De scherpe klauwen voelen bepaald niet prettig aan en in de buurt van zo'n 'terroruil' is het verstandig om een helm en een bril op te zetten en zelfs dan is het nog een angstige ervaring die je niet graag meemaakt. Bosuilen zijn zeer honkvast en zitten vaak jaren achtereen in dezelfde nestholte.

Bosuilen hebben nauwelijks natuurlijke vijanden, het drukke verkeer van vandaag de dag is wel het grootste gevaar en verder sneuvelt er wel eens eentje door een natuurlijke vijand zoals de havik. Vossen, marters of katten pakken wel eens jonge dieren die nog niet zo goed kunnen vliegen, maar dit komt niet zo vaak voor. Jongen die op zoek zijn naar een nieuw territorium zijn erg kwetsbaar en komen nog wel eens om in het verkeer: 50% van de jonge uilen overleeft deze zwerfperiode niet.

Tijdens de wandeling was het vooral genieten van de mooie avond en gelukkig liet de bosuil ons niet in de steek. We zagen hem niet, dat was te veel gevraagd, maar zingen deed hij wel en we waren allemaal even stil om hiervan te genieten.

Bosuil

Daar zit de koning van het duister
Hij schudt zijn dikke, ronde kop
Als ik mijn oren spits en luister
Hoor ik hem krassen: Mens, kras op!

Uit de bundel: Vroege Vogels Vliegen
Van Ivo de Wijs

De Klapekster

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Wachter en slachter met een boevenmasker

Elke vogelaar speurt in de periode van oktober tot eind maart naar deze schaarse, maar om verschillende redenen zeer opvallende vogel. Het is een typische wintervogel in Nederland, een doortrekker en wintergast. Als broedvogel is de klapekster helaas al 20 jaar geleden definitief verdwenen.

Al in september en oktober kun je de vogel waarnemen maar die eerstelingen zijn meestal doortrekkers naar zuidelijker streken. Vanaf half november kun je spreken van een wintergast die doorgaans wel tot eind maart in hetzelfde gebiedje verblijft. Daarna vertrekken 'onze' klapeksters weer naar voornamelijk Zweden en Finland.

Foto: Klapekster

Het blijft echter speuren en je beleeft een euforisch moment als je een klapekster ontwaart. In een gemiddeld winterseizoen komen er immers slechts 300 tot 400 bezoekers. Open terrein van (stuif)zandgronden en heidevelden met solitaire bomen is de favoriete leefomgeving van de klapekster. Wat dat betreft zitten we in ons gebied dus goed en regelmatig worden dan ook klapeksters waargenomen op de Loenermark, de Hoge Veluwe, en zelfs op de Gorsselse Heide waar ik zelf vaak vertoef. Op zo'n open heidevlakte moet je vooral letten op de toppen van alleenstaande bomen en struiken waar ze spiedend naar prooien op de uitkijk zitten en soms zie je ze ook hoppend over de grond. Met een wat spechtachtige vlucht vliegen ze van boomtop naar boomtop en zijn dan goed zichtbaar met hun opvallende verschijning. De hoge uitkijkpost dient als jachtplek maar ook om te spieden naar gevaar, bestaande uit roofvogels als sperwer en havik.

Je moet wat geluk hebben maar een klapekster zien is voor een vogelliefhebber hetzelfde als een culinair hoogstandje voor een smulpaap. Zo'n overweldigende indruk maakt de lichtgekleurde vogel van zanglijsterformaat met zijn grijze rug, zwartwitte vleugels, een opvallend lange staart en zijn zwarte 'boevenmasker'. Met het zwartwitte en de lange staart lijkt hij een beetje op een ekster, maar heel wat kleiner, en vandaar het tweede deel van zijn naam. Het eerste deel van zijn naam 'klap', houdt waarschijnlijk verband met het feit dat in vroeger tijden deze vogel werd gevangen en als lokvogel werd gebruikt voor torenvalken (die ook gevangen werden). De klapekster werd levend opgehangen in een boom waar hij met zijn vleugels klapperde en zo de aandacht trok van valken.

De klapekster is overigens geen familie van de ekster, behoort namelijk niet tot de kraaiachtigen maar tot de klauwieren. Net als alle klauwieren is hij een zangvogel met roofvogelachtige trekjes. In bepaalde streken wordt hij dan ook wel 'wurger', 'kleine valk' of 'vinkenbijter' genoemd.

Zijn voedsel bestaat hoofdzakelijk uit muizen en kevers en in de winter ook zangvogeltjes. Ook onvoorzichtige kikkers en hagedissen lopen groot gevaar verschalkt te worden.

In de top van een boom of struik kan de klapekster lange tijd geduldig als een schildwacht zitten uit te kijken naar een mogelijk slachtoffer. Zodra de prooi gespot is, vliegt hij erop af en slaat deze met zijn grijpklauwen. Soms hangt hij even biddend in de lucht als een grote grijze kolibrie alvorens toe te slaan. En dan verandert de 'wachter' in een 'slachter'.

Kleine kevers worden met schild en al opgegeten; grotere soorten aan een doorn gespietst om - na verwijdering van de dikke onverteerbare schilden - leeg gepikt te worden. Het meest fascinerende schouwspel vormt echter toch wel de slachtpartij van een grotere prooi zoals muis, hagedis of vogel. De slachtoffers worden eerst gedood met een felle beet in de nek, door onthoofding of door eenvoudigweg de schedel te kraken en vervolgens vastgezet in de vork van een tak of op een stevige doorn vastgeprikt. De klapekster gaat ernaast zitten en rustig en behendig wordt de prooi met de sterke snavel uiteengereten. Die snavel is daarvoor voorzien van een snaveltand, een haakje op de bovensnavel dat precies past in een deuk in de ondersnavel.

Als de etenswaren niet direct worden opgegeten gaan ze, zoals Koos van Zomeren het noemt, het 'keukenkastje' in, de opslag van voedsel gespietst op uitsteeksels van doornstruiken en prikkeldraad, zo mogelijk een beetje onttrokken aan het oog van de torenvalk.

De Latijnse naam van de vogel (*Lanius excubitor*) geeft trouwens een heel goede omschrijving van het gedrag van de klapekster. *Excubitor* betekent bewaker/iemand op de uitkijk. *Lanius* betekent slager/slachter.

De klapekster is net als de ekster een zangvogel, maar de meeste mensen zullen hem veel eerder herkennen aan zijn roofvogelachtige jachtgedrag en voedselmanagement dan aan zijn zang. Als doortrekker en wintergast maakt hij weinig geluid. Volgens de vogelboeken is er wel van roep en beperkte zang sprake in de paringstijd maar veel heeft dat niet om het lijf. Daar tegenover treffen we tijdens zijn winterverblijf hier wel braakballen aan zoals bij roofvogels. Zelfs de beroemde heer Linnaeus schaarde in zijn 'Fauna Svecica' van 1746, de klapekster al onder het geslacht van de 'grijpvogelen'!

Foto: Klapekster

Sinds 2000 is er een heel beperkte toename in het aantal klapeksters dat hier de winter doorbrengt, na de inzinking van de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. De aantallen zijn echter nog zodanig klein dat je nog steeds van een opmerkelijke en indrukwekkende ervaring mag spreken als je op je wandeling over de hei een klapekster in beeld krijgt. Een gelukkig en daarmee vermeldingswaardig (waarneming.nl) moment.

Bronnen:

- Vogelatlas
- Nederlandsche Vogelen van Nozeman en Sepp
- Verlangen naar klapekster van Koos van Zomeren
- 'Vogels', tijdschrift van Vogelbescherming
- Diverse vogelboeken en waarneming.nl

Foto's: Marijke Kemps

Doorstappen op het Schaddeveld

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Het lijkt wel of deze wandeling geen goed gesternte heeft. Vorig jaar moest deze tocht afgelast worden vanwege te veel sneeuw en het daaraan verbonden risico voor de deelnemers. Nu was er in het weekend geen sneeuw maar wel veel wind en regen voorspeld. Dit heeft Lambert en mij, als gidsen van dienst, echter niet op de gedachte gebracht om niet te gaan.

Op vrijdag 6 december gingen we voorwandelen en zie: het was druilerig, wat wind en somber. De tocht op zich was echter prima. We liepen dan ook door een gebied met mooie paden, veel geschiedenis en met name Lambert genoot van de vele vogels, mossen, paddenstoelen en mooie bomen. Ik op mijn beurt genoot mee vanwege alles wat Lambert hierover vertelde. Hij vertelde veel, wat ik nog niet wist, dus het meeste!

We zagen onder meer een rotte wilde zwijnen, die ons lange tijd niet in de gaten had. De rotte bestond uit een zeug en vier volwassen biggen, die de bodem aan het omwoelen waren op zoek naar lekkernijen.

Foto: Wilde zwijnen

De totale afstand van onze wandeling bleek precies 6 kilometer te zijn. Prima voor de excursie van zondag. De weersomstandigheden waren echter niet in ons voordeel. De zaterdag was triest met veel wind en regen en zo ook

de zondagochtend. Dit betekende een slecht vooruitzicht; ook ten aanzien van het te verwachten bezoekersaantal. Toch togen we vol goede moed naar parkeerplaats De Plaghak, het begin van de tocht. Jos, onze voorzitter, reed met mij mee. Op de P-plaats aangekomen stond daar al Bert, een van onze vaste bezoekers, te wachten. Hij was op de fiets vanuit Apeldoorn gekomen. Even later kwam ook Lambert aanrijden en dat was het! Het werd dus met twee gidsen een privé excursie voor de beide moedige heren. We hebben nog overwogen om de groep te splitsen maar na lang overleg met beide heren, zijn we toch maar eensgezind in één groep op pad gegaan. En zie, het moedige besluit werd beloond. Het was lekker weer, geen regen en geen last van de wind en zowaar af en toe een vleugje zon!

De tocht verliep prima. Lambert had zelfs een oude 'plaghak' meegenomen. Dit stuk gereedschap komt nog van zijn ouderlijk huis en is ooit door zijn vader gebruikt: mooi om te zien. Tijdens de wandeling zagen we ook nog veel mooie dingen. Jammer genoeg weinig vogeltjes en deze keer geen wilde zwijnen. Op vrijdag viel wat vogels betreft vooral de groep goudhaantjes op in het gezelschap van een paar koolmezen. Het goudhaantje is met zijn lengte van snavel tot staartpunt van zo'n 8 centimeter en zijn gewicht van 4 á 5 gram, het kleinste vogeltje van Nederland.

Foto: Goudhaantje

Regelmatig wees Lambert op interessante dingen als de grote hoeveelheid varens tussen de bosbessen, hier en daar rankende helmbloemen en diverse soorten paddenstoelen. Vooral de berkenzwammen en de echte tonderzwammen waren rijkelijk vertegenwoordigd. We leerden van Lambert het verschil tussen deze, op het eerste gezicht op elkaar lijkende, soorten. Opvallend waren de vele

voorbeelden van wildvraat aan beukjes maar ook aan hulststruiken. Ten slotte mogen de mooie exemplaren van twee korstmossen niet onvermeld blijven, te weten het open rendiermos en het 'bekertjesmos'.

We hebben ook een van de stuifduinen die bekend staat als de 'Mont Blanc' beklommen, ongeveer 86 meter boven NAP. Hierop bevindt zich nog een RD-steen (Rijksdriehoekmeting), vroeger gebruikt door het kadaster. Er zijn er nog zo'n 450 van in ons land.

Foto: RD steen

We passeerden de 'Schutsheide' waar de markante vrijbuiters en stroper Reinder van den Brink enige tijd zijn zelf gefabriceerde onderkomen had.

Foto: Huis van Reinder

Via de huisjes van de HAL (Holland America Lijn) en het Maarten van Rossumpad kwamen we weer bij het beginpunt, precies twee uur later. We waren alle vier blij dat we de tocht hadden gemaakt. Jammer dat er zo weinig mensen waren, vooral omdat deze tocht volgend jaar niet meer op het programma staat. Een gemiste kans.

Eindejaarswandeling

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Mijn favoriete wandeling, de eindejaarwandeling. Al 23 jaar loopt IVN Eerbeek deze wandeling, vaak onder verschillende namen. Zo hadden we een Silvesterwandeling, een Glühweinwandeling en nu de Eindejaarwandeling, maar het is nooit een snertwandeling.

Ook dit jaar was de wandeling weer goed bezocht, zo goed zelfs dat we de aankondiging van het internet hebben gehaald en zeker 4 mensen moesten teleurstellen. Vijftig personen was echt maximaal en met 3 organisatoren erbij kwamen we dit jaar op 53 personen.

Het aantal bezorgde ons wat kleine logistieke problemen; hadden ze allemaal een zitplaats voor de start? Bij mij thuis stonden 3 pannen erwtensoep op het vuur; is er soep genoeg? Gelukkig zijn problemen op te lossen en rond half elf werd er gestart vanaf camping Robertsoord.

Het weer zat mee en al vlot liepen we door het Wilhelminapark richting Harderwijkerweg. De bossen aan de andere kant van de Harderwijkerweg hebben geen specifieke naam, maar de inwoners van Eerbeek noemen het 'de bossen van de 100 eigenaren'. Je kon hier eind jaren zestig een stuk grond kopen en de mensen hadden toestemming van B en W om hier een huis te bouwen. Alleen bleek B en W achteraf voor de kopers helaas geen Burge-meester en Wethouders te zijn maar de naam van de verkopende makelaar Beekman en Wilbrink. Deze bossen herbergen kronkelige weggetjes met stuifduinen en soms kleine perceeltjes heide.

Foto: Hindeberg

Chris leidde ons over die sluippaadjes richting Hindeberg, waar we een paar jaar geleden ook waren maar toen regende het zo hard dat we niks van de omgeving zagen. Nu was dat wel anders en iedereen genoot van de doorkijkjes

en het uitzicht op deze 58 meter hoge heuvel. Op het rustpunt spotte iemand 'ijshaar', een redelijk zeldzaam natuurverschijnsel, dat direct van alle kanten werd gefotografeerd. Niet wetend dat verderop in de wandeling het verschijnsel zo massaal aanwezig was dat we er gewoon aan voorbij zouden lopen. Voor 'ijshaar' zijn de weersomstandigheden belangrijk; lichte vorst, hoge luchtvochtigheid en het belangrijkste item: oud beukenhout.

Foto: Ijshaar

Na een kleine pauze op de Hindeberg ging het richting sprengen om ook daar eventjes rond te kijken. Daarna volgden we de beek tot aan de Schaapsallee waar we richting Jutberg liepen om achter bij Soeria te belanden. Van daar ging het via Laag-Soeren en door Le Paradou om op het Soerense Zand Zuid uit te komen.

Foto: Eindejaarswandeling

Bijna was ik de aansluiting met de groep kwijt. Het is een goede gewoonte om achterblijvers, plassers of fanatieke fotografen op te wachten en weer naar de groep te brengen. Maar de nood was hoog en de sanitaire stop liep iets uit, zodat de groep al lang uit het zicht was. Gelukkig hebben we tegenwoordig mobiele telefoons en na een telefoontje was de groep zo weer compleet.

Dan via de 'Markvoortbossen' terug naar de camping waar de erwtensoep al stond te dampen. Na de soep en eventueel een consumptie liep de kantine van de camping snel leeg. Na het afscheid nemen restten ons alleen nog wat opruimwerkzaamheden, totdat ook wij van een welverdiende rust konden genieten.

Over twee jaar hebben we een jubileum, want dan is het de vijftiende keer dat er aan het eind van het jaar wordt gewandeld. Wij (Chris Holtslag, Gerard Nijhof en Herman Heskamp) gaan alvast nadenken hoe we dat in het vat gaan gieten. Suggesties zijn welkom!

Foto's Herman Heskamp

Leden en donateurs

Nieuwe leden

S. Christiaans
J. Leijtens
C. tetteroo
W. den Hartog

Opzegging leden

F. de Graaf
J. Brucker
M. Metzelaar
C. Brink
L.M. van Wensveen

Van lid naar donateur

H. Giessenbach
T. de Gier

Natuurtuin

AUTEUR: MARIA BRUGGINK

Het zomerseizoen is weer achter de rug. Tijd om de balans op te maken. Gelukkig was het minder droog, het afgelopen seizoen. Daardoor heeft er dit jaar weer genoeg gebloeid.

De introductie van de dagkoekoeksbloem is na herhaalde pogingen nu gelukt. Dit jaar stond er een vrij grote groep. De verwachting is dan ook dat deze soort zich wel zal handhaven. Ook zagen we dat het hazenpootje, zandblauwtje en watermunt, na het zaad hiervan vorig jaar gestrooid te hebben, weer terug waren. Hopelijk handhaven zij zich nu. Tot onze verbazing stond er ook een wouw: een verplant waarvan het zaad een paar jaar geleden gestrooid was. Het was helaas maar 1 exemplaar. De vraag is of deze soort zich wel handhaaft. Leuk is het in ieder geval wel. Dit jaar is het zaad van ruige anjer, slanke sleutelbloem, hazenpootje, akkerdistel en speerdistel, wilde peen en koninginnekruid gestrooid. Het is altijd weer spannend of volgend jaar iets daarvan opkomt. Ondertussen heeft de werkgroep besloten hier en daar de grond een kalkgift te geven, zodat de verscheidenheid aan planten groter wordt en wellicht ook de zaden makkelijker kiemen.

Foto: Vijver Natuurtuin

Ondanks het feit dat er veel kweekgras op de akker aanwezig was en de graansoorten niet goed op kwamen, was het één grote bloemenweelde. Om het kweekgras weg te krijgen is het een optie om op een klein gedeelte bij wijze van proef, aardappels te poten. Deze plant verstikt alle planten door lichtgebrek. Of het sterke kweekgras hiermee verdwijnt is de vraag, maar wellicht is het de moeite waard om te proberen. Ook hebben we afspraken gemaakt met de loonwerker dat er iets dieper geploegd gaat worden. Per abuis heeft de loonwerker alles in de herfst gemaaid. Dat is absoluut niet de bedoeling. Immers de planten bieden de vogels nog dekking en allerlei zaden in de winter.

Dit jaar werden er door een 7- tal bezoekers waarnemingen in de tuin op waarneming.nl gepubliceerd. De meest zeldzame waarnemingen waren: sikkelsprinkhaan, gouden sprinkhaan en 24-stippelig lieveheersbeestje. Deze soorten komen alle voor op de rode lijst.

Foto: Sikkelsprinkhaan

In de poel waren weer genoeg ringslangen te bewonderen en ook het aantal groene kikkers is erg groot. Gunstig voor de ringslang die ze graag verorbert. Ook de libellen gaven weer acte de présence. Het is altijd weer een sport om ze te identificeren, omdat ze vaak blijven vliegen om hun territorium te bewaken en op jacht naar de vrouwtjes.

Foto: Boekweit

Tijdens de werkochtenden hebben we in de houtwal en achter in de tuin aan de rand van de akker een aantal hoog opgroeïende struiken afgezet of weggehaald. Op die

manier gaat het gazon niet dichtgroeien en zorgen we ervoor dat er een zachte overgang is van boomlaag naar struiklaag en kruidlaag. De vogels profiteren hiervan. Zij hebben hierdoor voldoende dekking en gelegenheid te fourageren in de verschillende biotopen. Om die reden hebben we besloten de sleedoorn niet af te zetten zodat die op termijn bloesem en bessen gaat dragen. In het vroege voorjaar is dit een goede voedselbron voor de insecten en vogels.

Foto: Vogelbadje natuurtuin

Het leuke van de natuurtuin is dat er altijd ontwikkelingen zijn. Soms leuke, soms ongunstige. Maar als regelmatige bezoeker is het boeiend dit proces te volgen en zo nodig bij te sturen. Ik raad dan ook iedereen aan er regelmatig een kijkje te gaan nemen. In het vroege voorjaar kun je verrast worden door vogels die er normaal niet zijn, maar er vroeg in het voorjaar even wat energie opdoen. In de zomer zijn er de planten, libellen en amfibieën te bewonderen en in het najaar is het altijd weer spannend welke paddenstoelen er zijn. Kortom een oase van rust en toch veel te beleven!!!

Foto's Maria Bruggink

Gidsencursus Gorsselse Heide

FOTO: LAMBERT KOUWENBERG

In 2020 starten we weer met een nieuwe cursus voor gebiedsgids op de Gorsselse Heide. Vind je het leuk om natuurgids te worden op Gorsselse Heide? Meld je dan aan voor deze cursus.

De Gorsselse Heide is een prachtig gebied, waar veel bezoekers van komen genieten en zich graag laten rondleiden door natuurgidsen van IVN en Marke Gorsselse Heide. In 2010 zijn we hiermee begonnen. De huidige natuurgidsen hebben al heel veel mensen enthousiast rondgeleid. Elke gids beleeft dit iedere keer weer als een geweldige ervaring. In onze cursus wordt je opgeleid om zelf te gidsen. Je leert er over allerlei verschillende aspecten van de heide. Na de cursus maak je deel uit van de groep van gebiedsgidsen, die excursies geven en activiteiten begeleiden voor jeugd en volwassenen op de heide.

De cursus bestaat uit 5 theorieavonden en 5 excursies waarop de volgende onderwerpen aan de orde komen: geschiedenis (de marken en militaire geschiedenis), het landschap (heidelandbouw en de enken), de natuur (planten, vogels, insecten, waterleven) en de waterhuishouding (natte en droge heide) en over het inwonersinitiatief Marke Gorsselse Heide.

Tijdens de excursies leer je niet alleen wat je van al die onderwerpen in het gebied ziet, maar ook welke technieken je kunt gebruiken om zo levendig mogelijk bezoekers er over te vertellen. Bovendien kun je vanaf het begin van de cursus meedoen met de maandelijkse excursies van 'gidsen voor gidsen', waar de gidsen van nu elke keer samen waarnemingen doen en aspecten van de heide bespreken, waardoor hun kennis toeneemt.

We hebben 10-12 excursies per jaar en daarnaast aangevraagde wandelingen. Gemiddeld gidst elke gids 5-6 keer per jaar en sommigen meer, ook omdat ze het leuk vinden. We gaan altijd een dag voor de excursie voorwandelen, zodat we goed voorbereid zijn.

In de cursus word je opgeleid tot natuurgids specifiek voor de Gorsselse Heide. Je hoeft geen IVN-natuurgidsenopleiding te hebben gevolgd om deel te nemen, alhoewel het natuurlijk wel plezierig is als je de cursus hebt gevolgd of al ervaring hebt met groepen. We stellen wel één voorwaarde, dat je na de cursus ook meedoet met het rondleiden van groepen.

De cursus wordt gegeven op de woensdagavonden 6 en 13 mei, 3 en 17 juni en 1 juli. De zaterdag na de cursusavond is er een excursie, te weten 9 en 16 mei, 6 en 20 juni en 4 juli. De locatie voor de theorieavonden is het kerkgebouw in Gorssel, Hoofdstraat 27. Cursusavond en excursie duren ongeveer 2 tot 2,5 uur.

De kosten zijn: € 40, te voldoen op bankrekening nr. NL 61 RABO 0150 2608 81 t.n.v. Stichting Marke Gorsselse Heide. Als het bedrag binnen is, krijg je een mail met de uitnodiging voor een intakegesprek en het hele programma.

Je kunt je opgeven bij: Klaske ten Grotenhuis ktengrotenhuis@kpnmail.nl of per telefoon 0575-471995. Ook bij haar kun je terecht als je nog vragen hebt.

Vrienden van IVN Eerbeek e.o.

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

De papieren uitgave van Het Groene Blad is vorig jaar opnieuw mogelijk gemaakt door de bijdragen van Vrienden van IVN Eerbeek.

Veel IVN-afdelingen zijn noodgedwongen overgestapt op een digitale uitgave of op een soort digitale nieuwsbrief. Gelukkig lukt het ons nog om een gedrukt verenigingsblad uit te geven, met dank aan de volgende Vrienden (in willekeurige volgorde):

De Ruijter installatietechniek, Eerbeek

Uitspanning De Vroolijke Frans, Brummen

Konijnenberg Bos en Groen, Eerbeek

Veco Precision, Eerbeek

Jumbo Supermarkt, Eerbeek

Tandartsenpraktijk, Loenen

Bibliotheek Brummen/Eerbeek

Vakantiedorp De Jutberg, Laag Soeren

Restaurant - Grand Café De Korenmolen, Eerbeek

Tandartspraktijk Emanuel, Eerbeek

Engelenburg Golf & Country Club, Brummen

Industriewater Eerbeek B.V.

Camping Robertsoord, Eerbeek

Mevrouw Ruijgrok Landgoed 'De Molenbeek', Eerbeek

eXito Beekbergen B.V. Veluwe arrangementen

Zij hebben het certificaat 'Vriend van IVN Eerbeek' ontvangen.

Dit certificaat geeft recht op;

- Viermaal per jaar het 'Het Groene Blad'.
- Gratis deelname aan activiteiten van IVN Eerbeek e.o.
- Een gratis excursie of presentatie, door IVN-gidsen, per jaar

Iedereen kan 'Vriend' worden bij een donatie van minimaal 48 euro per jaar.

Agenda

Zaterdag 8 februari 2020 09.00 uur

Voorwandelen Wintergasten
Start: Bakkerij Brill Voorst
Eerste gids: Lambert Kouwenberg
Overige gidsen: Aad van Leeuwen en Jan Loonstra

Zondag 9 februari 2020 14.00 uur

Publieksexkursie Wintergasten Voorst
Thema: Wintergasten (vogels)
Start: Bakkerij Brill
Rijksstraatweg 24, 7383 AR Voorst

Zondag 16 februari 2020 14.00 uur

Thema: Winterwandeling Gorsselse Heide
Start: Reevedijk/Elzerdijk

Zaterdag 14 maart 2020 09.00 uur

Voorwandelen beekherstel De Molenbeek
Start: Witte huisje aan de Boshoffweg
Eerste gids: Bert van der Saag
Overige gidsen: Lambert Kouwenberg en Aad van Leeuwen

Zondag 16 maart 2020 14.00 uur

Publieksexkursie Landgoed De Molenbeek i
Thema: Beekherstel landgoed De Molenbeek
Start: Witte huisje aan de Boshoffweg
6961 LD Eerbeek

Zondag 22 maart 2020 14.00 uur

Thema: Doorstapwandeling Gorsselse heide
Start: Zevensprong te Joppe

Maandag 30 maart 2020 19.30 uur

Algemene Ledenvergadering IVN Eerbeek e.o.
Pater Dekkerhuis, H.A. Lorentzstraat 22
6961 XL in Eerbeek.

Maandag 13 april 2020 06.15 uur

Thema: Vroeg uit de veren Gorsselse Heide
Start: Elzerdijk/Gerrit Slagmanstraat

Zaterdag 18 april 2020 09.00 uur

Voorwandelen Vroege vogels
Start: De Sterre Sterrenbosweg 6
Eerste gids: Joop Gerretse
Overige gidsen: Lambert Kouwenberg en Aad van Leeuwen

Zondag 19 april 2020 06.30 uur

Publieksexkursie Vroege vogels
Thema: Vogelzang
Start: De Sterre Sterrebosweg 6
6975 AH Tonden

Zondag 26 april 2020 11.00 uur

Fiets/wandelexcursie IJssellandschap ca. 25 km.
Duur: 3 tot 3,5 uur
Opgave bij jouckiedema@gmail.com of 06-12526769
Startplaats: Wordt bij opgave bekend gemaakt

Cursief gedrukte activiteiten worden uitgevoerd door de IVN afdeling Zutphen.
Alle excursies duren ongeveer twee uur, tenzij anders aangegeven.